

Charakterystyka rowerzystów i ich aktywności rekreacyjnej w Kampinoskim Parku Narodowym

Katarzyna Dzioban, Hanna Prószyńska-Bordas, Antoni K. Gajewski

Abstrakt. Niewielka odległość Puszczy Kampinoskiej od miast i osiedli aglomeracji warszawskiej oraz rosnąca popularność rekreacyjnej jazdy na rowerze sprawiają, że Kampinoski Park Narodowy (KPN) stał się ważnym, na skalę regionalną, obszarem turystyki i rekreacji rowerowej. W pracy przedstawiono cechy jakościowe rowerowego ruchu turystycznego w KPN: wiek, wykształcenie, zajęcie, miejsce zamieszkania, odległość parku od miejsca zamieszkania, częstość przybywania do parku, rodzaj towarzystwa podczas wycieczek po parku, cel pobytu, ocena dostępności oraz opinia na temat utrudnień napotkanych podczas wizyty w parku. Wśród rowerzystów dominują głównie mężczyźni (72%). Większość rowerzystów to osoby pracujące (67%) w wieku 20-29 lat, mające wykształcenie wyższe (44%). Zdecydowana większość rowerzystów odwiedza KPN wielokrotnie w ciągu roku. Rowerzyści przybywali samotnie (32%), w towarzystwie znajomych (40%) lub z rodziną (25%). Głównym celem wycieczki był aktywny wypoczynek (76%). Większość respondentów (80%) nie miała zastrzeżeń co do przygotowania KPN do turystyki. Wyniki wskazują na istnienie istotnych różnic między niektórymi cechami społecznymi (rowerzystki są lepiej wykształcone niż rowerzyści) i zachowaniami turystycznymi mężczyzn i kobiet. Kobiety przybywają istotnie częściej z mniejszych odległości niż mężczyźni, rzadko samotnie, częściej z rodziną, bardziej są nastawione na kontakt z przyrodą niż mężczyźni.

Słowa kluczowe: park narodowy, odwiedzający, turystyka rowerowa, aktywny wypoczynek

Abstract. Characteristics of cyclists and their recreational activities in Kampinoski National Park. Vicinity of the Warsaw agglomeration and the growing popularity of cycling are reasons that the Kampinos National Park (KPN) has become an important regional destination of cycling excursions. The work presents the characteristic of cyclists who visit the park: gender, age, education level, type of occupation, place of residence, distance to the park from home, frequency of visits, type of accompanying parties, purpose of visit, evaluation of accessibility and opinion on obstacles to tourism in the park. Cyclists are mainly male (72%). Young adults (20-29 yr) are most typical. Most cyclists are employed (67%). A good part of cyclists (44%) have higher education. The vast majority of cyclists visit the park frequently, either alone or in parties (family, friends). They declare the active rest as a main purpose of the visit (76%). Rarely they are unsatisfied of the park accessibility and facilities. Some significant differences in social features (women have better education) and tourist behavior were detected between

men and women. Female cyclists come significantly more often from closer neighborhood, rarely alone, often in the company of family, they are more focused on contact with nature than male cyclists.

Keywords: national park, visitors, cycling, active leisure

Wstęp

Jazda na rowerze jest obecnie „sportem dla wszystkich” – jedną z najpopularniejszych form aktywnego wypoczynku. Rowerzyści, dysponując sprzętem przystosowanym do jazdy w terenie, poszukują polnych i leśnych tras wolnych od zgiełku i ruchu samochodowego, atrakcyjnych ze względu na walory przyrodnicze i historyczne. Rower to jeden z nielicznych pojazdów niezanieczyszczających środowiska i przyjaznych naturze, zwłaszcza gdy zachowuje się zasady bezpiecznej i nieinwazyjnej jazdy. Planowanie rozwoju turystyki rowerowej wymaga, od strony popytu, kompleksowego zbadania rowerowego ruchu turystycznego, rozpoznania cech i potrzeb jego uczestników, a następnie przygotowania odpowiedniej podaży (Niezgoda 2012), zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju. Negatywny wpływ turystyki rowerowej na przyrodę można ograniczyć, m.in. przez odpowiednie planowanie infrastruktury rowerowej (Rotherth i Kacprzyk 2012).

Parki narodowe ze względu na cenne walory przyrodnicze nie są optymalnymi obszarami dla rozwoju turystyki rowerowej (Pisarska i Pisarski 2012). Tymczasem parki narodowe położone blisko aglomeracji miejskich poddane są znacznej antropopresji ze strony osób jeżdżących na rowerach. W Polsce szczególnie parki Kampinoski, Wielkopolski i Ojcowski, odwiedzane są masowo ze względu na stosunkowo łatwy dostęp komunikacyjny. Turyści rowerowi mają nieco inne cechy i potrzeby niż wędrowcy piesi. Cechy turystów rowerowych w Wielkopolskim Parku Narodowym wskazują, że rowerzyści płci męskiej stanowią osobny typ behawioralny turystów, podczas gdy kobiety jeżdżące na rowerach reprezentują ten sam typ zachowań co turyści piesi obu płci (Prószyńska-Bordas 2012).

Kampinoski Park Narodowy to rozległy zalesiony obszar, bogaty w pamiątki patriotyczne (fot. 1), przecięty licznymi drogami publicznymi i leśnymi, którymi przebiega ponad 500 km szlaków turystycznych, z czego ponad 200 km stanowią szlaki rowerowe. Sieć znakowanych tras ma prosty układ i nawiązuje do pasowego układu Puszczy Kampinoskiej. Turyści mogą korzystać z urządzeń małej architektury turystycznej tj. ławek, stołów, zadaszeń, głównie przy szlakach pieszych i na polanach wypoczynkowych. W węzłach szlaków ustawiono tablice informacyjne i drogowskazy. Mostki i kładki umożliwiają pokonanie strumieni i bagien (fot. 2). Przebieg szlaków jest efektem kompromisu między wymogami ochrony przyrody i możliwościami technicznymi istniejącej infrastruktury z jednej strony, a oczekiwaniami rowerzystów z drugiej. Rowerzyści w KPN powszechnie używają szlaków pieszych, choć niekiedy jest to niekomfortowe dla wędrujących pieszo. Przejeżdżość tras bywa utrudniona w suchych okresach z powodu sypkiego podłoża w wydmowej części Kampinosu, natomiast po dużych opadach tworzą się rozlewiska wodne na szlakach wiodących przez zabagnione części puszczy (fot. 3). Zimą niektórzy rowerzyści jeżdżą mimo zalegającego na szlakach śniegu czy lodu. Dla wytrawnych cyklistów trudności te stanowią dodatkową atrakcję.

Badania turystyki w KPN w okresie bezśnieżnym oraz badania zimą – turystyki narciarskiej śladowej wskazują, że teren parku odwiedzany jest przez częstych bywalców, pochodzących na ogół z północno-zachodnich dzielnic Warszawy, przyjeżdżających samochodem oraz przez mieszkańców otuliny. Odwiedzającymi park indywidualnie są przeważnie osoby pracujące o wykształceniu wyższym (Dzioban 2012, Prószyńska-Bordas i in. 2012). Poza tym park odwiedzają grupy młodzieży szkolnej w ramach zajęć edukacyjnych, oraz emeryci.

Fot. 1. Postój przy pomnikach
Photo 1. Resting at memorials

Fot. 2. Przejazd przez kładkę nad wodą w KPN
Photo 2. Ride across a footbridge over the water in KPN

Fot. 3. Przeprowa przez rozlewisko na szlaku rowerowym w parku
Photo 3. Crossing the pool on a bicycle trail in the park

Cel badań

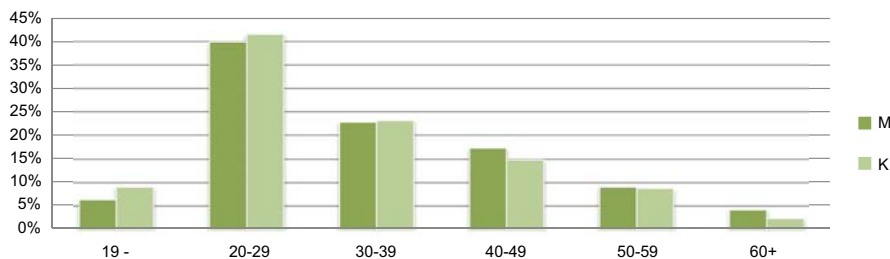
Celem badań była charakterystyka osób poruszających się na rowerze w Kampinoskim Parku Narodowym i ich zachowań turystycznych oraz poglądów na temat udostępnienia parku do turystyki rowerowej. Zależność od płci respondentów. Postawiono następujące pytania: Kim są rowerzyści odwiedzający park? W jaki sposób realizują pobyt w KPN? Jaki jest główny cel wycieczki do KPN? Jakiek mają opinie na temat dostępności obszaru KPN dla rowerzystów i jakie są przeszkody wpływające na jakość pobytu? Czy płeć rowerzystów warunkuje ich aktywność rekreacyjną, a jeśli tak, to w jakich aspektach?

Materiał i metoda

Badania ankietowe przeprowadzone zostały w latach 2005-2009 w dni wolne od pracy i stanowią tylko część większego badania ruchu rekreacyjno-turystycznego w Kampinoskim Parku Narodowym. Jako zasadnicze miejsca badań, w których przez cały rok przeprowadzono wywiady z respondentami wybrano następujące parkingi samochodowe i polany turystyczne na obszarze Parku: w Truskawiu, w Palmirach (przy cmentarzu), w Pociesze, w Dąbrowie Leśnej, w Opaleniu, w Dziekanowie, w Granicy oraz w Roztoce. Łącznie zebrano wywiady od 1381 rowerzystów w wieku powyżej 15 lat. W pierwszym roku badań przeprowadzono badanie pilotażowe. Nie ankietowano członków grup zorganizowanych. Wszystkie wywiady zbierali przeszkoleni ankieterzy. Analizę danych wykonano w programie SPSS 20. W analizie statystycznej uwzględniono podział na płeć. Do weryfikacji hipotezy zerowej o braku różnic między respondentami obu płci wykorzystano funkcję χ^2 .

Wyniki

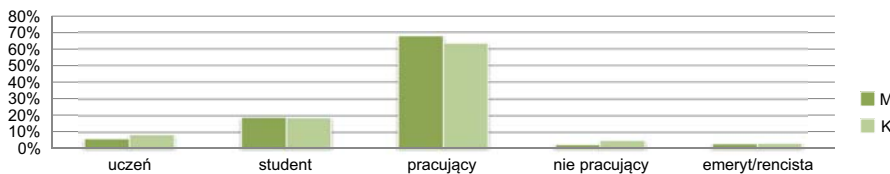
Wśród ankietyowanych rowerzystów zdecydowanie przeważali mężczyźni (72%). Średni wiek mężczyzn wynosił 34,05+/-0,40 lat, a kobiet 32,30+/-0,62 lat.

Ryc. 1. Wiek respondentów w podziale na płeć

Fig. 1. Age of respondents by gender

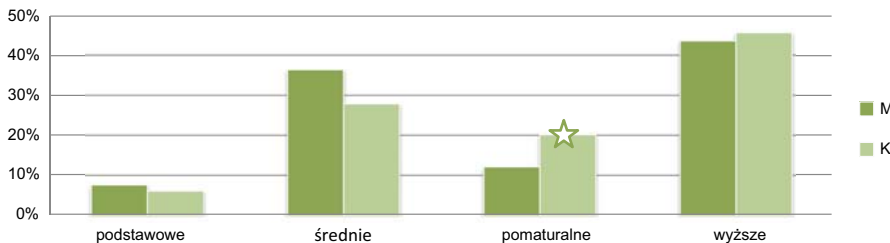
Rozkład wieku (ryc.1) wskazuje na duży udział osób w wieku 20-29 lat. W rozkładzie wieku mężczyzn i kobiet nie stwierdzono istotnych statystycznie różnic ($p=0,275$).

Ryc. 2. Zajęcie respondentów w podziale na płeć

Fig. 2. Occupation of respondents by gender

Większość respondentów to osoby pracujące (67%), następnie studiujące (19%). Rozkład wykonywanego zajęcia nie zależał istotnie od płci ($p=0,085$) (ryc. 2).

☆ istotne statystycznie

Ryc. 3. Wykształcenie respondentów w podziale na płeć

Fig. 3. Education level of respondents by gender

W badanej próbie dominowały osoby o wykształceniu wyższym (44%). Ankietowane kobiety były lepiej wykształcone od mężczyzn ($p=0,489$), wskazuje na to nieistotnie wyższy odsetek kobiet z wyższym wykształceniem oraz istotnie wyższy odsetek kobiet z wykształceniem pomaturalnym ($p=0,000$) (ryc. 3).

☆ istotne statystycznie

Ryc. 4. Odległość parku narodowego od miejsca zamieszkania respondentów w podziale na płeć
Fig. 4. Distance of the national park from the place of residence by gender of respondents

Odległość dojazdu rowerzystów od miejsca zamieszkania do granic parku narodowego, wyrażona w dwu przedziałach: do 10 km i od 11 km, jest istotnie zróżnicowana pod względem płci (ryc. 4). Populacja żeńska przybywa z mniejszych odległości niż populacja męska ($p=0,019$).

W tabeli 1 zawarto rozkład badanej populacji ze względu na miejsce zamieszkania. Dominują warszawiacy, głównie z najbliższych dzielnic: Bielany i Bemowo. Spory jest udział mieszkańców otuliny. Rowerzystki przyjeżdżają przeważnie z otuliny parku i z blisko położonych dzielnic Warszawy – Bielany i Żoliborza, o dobrej dostępności komunikacyjnej. Z innych rejonów Warszawy (w tym blisko parku położonego Bemowo) i z woj. mazowieckiego przyjeżdżają raczej rowerzyści płci męskiej (tabela 1).

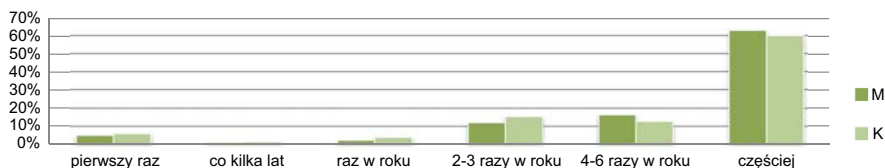
Tab. 1. Miejsce zamieszkania respondentów
Table 1. Place of residence of respondents

Miejsce zamieszkania	Mężczyźni (1001)		Kobiety (380)		Razem (1381)	
otulina Parku	155	15,5%	86	22,6%	241	17,5%
inne województwa	4	4%	4	1,1%	8	6%
Warszawa Bemowo	157	15,7%	46	12,1%	203	14,7%
Warszawa Białołęka	27	2,7%	5	1,3%	32	2,3%
Warszawa Bielany	117	11,7%	58	15,3%	175	12,7%
Warszawa Mokotów	38	3,8%	10	2,6%	48	3,5%
Warszawa Ochota	37	3,7%	8	2,1%	45	3,3%
Warszawa Praga Płd.	19	1,9%	5	1,3%	24	1,7%
Warszawa Praga Płn.	29	2,9%	17	4,5%	46	3,3%
Warszawa Rembertów	1	0,1%	0	0,0%	1	0,1%
Warszawa Śródmieście	56	5,6%	13	3,4%	69	5,0%
Warszawa Targówek	10	1%	4	1,1%	14	1,0%
Warszawa Ursus	18	1,8%	8	2,1%	26	1,9%
Warszawa Ursynów	20	2%	9	2,4%	29	2,1%
Warszawa Wawer	3	0,3%	1	0,3%	4	0,3%
Warszawa Wilanów	6	0,6%	1	0,3%	7	0,5%

Miejsce zamieszkania	Mężczyźni (1001)		Kobiety (380)		Razem (1381)	
Warszawa Włochy	9	0,9%	6	1,6%	15	1,1%
Warszawa Wola	60	6,0%	21	5,5%	81	5,9%
Warszawa Żoliborz	61	6,1%	29	7,6%	90	6,5%
woj. mazowieckie	128	12,8%	32	8,4%	160	11,6%
brak danych	46	4,6%	17	4,5%	63	4,6%

Przeważająca część respondentów odwiedzała KPN częściej niż raz w roku. Dominowały osoby (62%) przybywające na ten teren częściej niż 6 razy w roku. Deklarowana częstotliwość odwiedzin mężczyzn i kobiet nie różni się istotnie ($p=0,097$) (ryc. 5).

Respondenci odbywali wycieczki rowerowe do KPN samotnie (31,5%), bądź w towarzystwie członków rodziny (25,3%) lub znajomych (39,8%) (ryc. 6). Mężczyźni istotnie częściej wyruszyli na przejażdżkę rowerową samotnie ($p=0,000$), kobiety zaś – z rodziną ($p=0,000$).

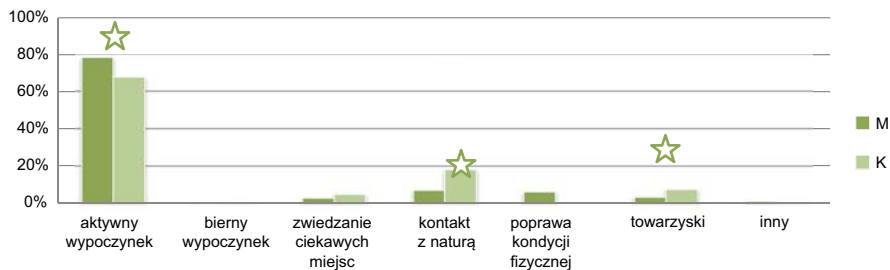

Ryc. 5. Częstotliwość odwiedzania Kampinoskiego Parku Narodowego w podziale na płeć respondentów
Fig. 5. Frequency of visits to the Kampinos National Park by gender of respondents

☆ istotne statystycznie

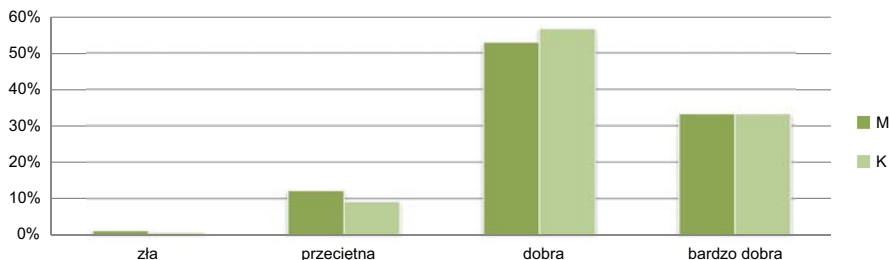
Ryc. 6. Rodzaj towarzystwa wycieczki w podziale na płeć respondentów
Fig. 6. Kind of accompanying party by gender of respondents

☆ istotne statystycznie

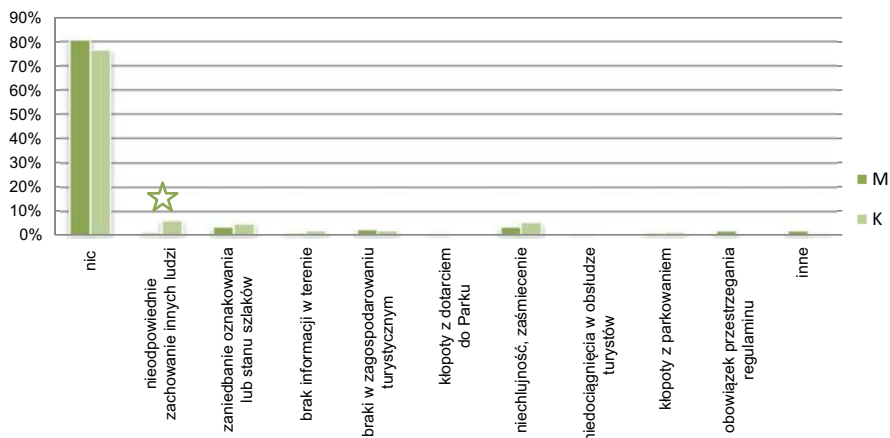
Ryc. 7. Cel pobytu w Kampinoskim Parku Narodowym w podziale na płeć respondentów
Fig. 7. Purpose of visit in the Kampinos National Park by gender of respondents

Przeważnie głównym celem wycieczki był aktywny wypoczynek (75,7%), niekiedy kontakt z naturą (9,9%) lub interpersonalny (towarzyski) (4,5%) a także zwiedzanie (3,5%). Zaobserwowano istotną różnicę w rozkładzie celów pobytu pod względem płci respondentów ($p=0,000$). Mężczyźni istotnie częściej wskazywali jako cel aktywny wypoczynek ($p=0,010$). Obcowanie z przyrodą było istotnie częściej celem pobytu w puszczy dla kobiet niż dla mężczyzn ($p=0,000$). Żadna rowerzystka nie zadeklarowała poprawy kondycji fizycznej jako głównego celu przyjazdu do KPN. Cel towarzyski istotnie częściej dotyczył kobiet ($p=0,035$), co skorelowane jest z wykazaniem faktem istotnie częstszych samotnych rowerzystów płci męskiej.

Ryc. 8. Ocena dostępności Kampinoskiego Parku Narodowego w podziale na płeć respondentów
Fig. 8. Evaluation of the accessibility of the Kampinos National Park by gender of respondents

Zgodnie z wynikami przedstawionymi na ryc. 8 dostępność KPN badani określili jako dobrą (53,9%) lub bardzo dobrą (33,3%). Odsetek osób opiniujących negatywnie jest bardzo niewielki (1,2%). Nie stwierdzono różnic w ocenie pod względem płci respondentów.

Ryc. 9. Co przeszkadzało w turystyce w Kampinoskim Parku Narodowym w podziale na płeć respondentów
Fig. 9. Opinion on the obstacles to tourism in Kampinos National Park by gender of respondents

Większość respondentów (79,8%) nie wskazała żadnych zastrzeżeń dotyczących przygotowania obszaru do turystyki (ryc. 9). Spośród przeszkód obniżających wartość parku jako obszaru turystycznego najczęściej wymieniano brak czystości (niechlujność, zaśmiecenie) (4,2%), zaniedbania w oznakowaniu szlaków (4%), nieodpowiednie zachowanie innych ludzi (2,5%). Kobiety zgłaszały nieco więcej uwag, szczególnie odnośnie złego zachowania innych ludzi ($p=001$) i tylko ta różnica w opiniach ma charakter zależności istotnej statystycznie.

Podsumowanie

Wyniki badania wskazują na przewagę mężczyzn w uprawianiu plenerowych, wytrzymałościowych form rekreacji, do których należy jazda na rowerze po piaszczystych lub zabagnionych trasach Puszczy Kampinoskiej. Najczęściej reprezentowana grupa wiekowa rowerzystów zarówno wśród kobiet jak i mężczyzn to młodzi dorośli (20-29 lat), jednak obserwuje się aktywność rowerową aż do stosunkowo późnego wieku. Średni wiek respondentów ok. 34 lat ma swoje odzwierciedlenie w fakcie, że dominują osoby pracujące. Stosunkowo duży odsetek studentów świadczy o popularności wycieczek rowerowych na łono natury wśród młodzieży akademickiej. Badanie rowerzystów w KPN potwierdziło ogólnoswiatową prawidłowość, że parki narodowe są (pomijając edukację szkolną) odwiedzane przede wszystkim przez osoby o wysokim poziomie wykształcenia. Poza tym zauważono istotnie częstsze u kobiet uprawiających turystykę rowerową wykształcenie powyżej średniego niż u mężczyzn. Jest to wynik zgodny z tendencją ogólnopolską dłuższego kształcenia się kobiet. Niewykluczone, że w przypadku kobiet wykształcenie wyższe może być czynnikiem wzrostu ich uczestnictwa w kulturze fizycznej, jak to wykazano w badaniu aktywności rekreacyjnych kobiet (Nowak 2008). Natomiast znaczniejsza (ponad 10 km) odległość celu wycieczki od miejsca zamieszkania nie motywuje kobiet-rowerzystek do podejmowania tego typu aktywności w Kampinoskim PN.

Fakt, że uczestnikami turystyki rowerowej w Kampinoskim Parku Narodowym są osoby wielokrotnie powtarzające wizytę, a odsetek osób przybywających po raz pierwszy jest nieznaczny, świadczyć może o dużej zażyłości rowerzystów z terenem parku narodowego. W porównaniu z innymi parkami narodowymi, jak np. Roztoczański (Prószyńska-Bordas i Fedczyszyn 2012), odsetek rowerzystów odwiedzających po raz pierwszy, jest znikomy. Niska frekwencja osób przybywających po raz pierwszy oznacza lokalność bądź semi-lokalność turystyki rowerowej, a prawdopodobnie całej turystyki w KPN.

Przejażdżki rowerowe po KPN najczęściej są realizowane ze znajomymi. Na uwagę zasługuje popularność wypraw rowerowych w pojedynkę, szczególnie preferowanych przez mężczyzn. Prorodzinna rola kobiet uwidoczniła się w fakcie, że to one istotnie częściej są uczestnikami wycieczek rowerowych w gronie rodzinnym.

Turystyka rowerowa zapewnia aktywny wypoczynek, pozwala na swobodny kontakt z przyrodą oraz podziwianie krajobrazów i zwiedzanie walorów krajoznawczych. Funkcja społeczna parku narodowego jako miejsca regeneracji sił potwierdziła się wobec faktu, że zdecydowana większość rowerzystów przybywa do parku w celu aktywnego wypoczynku. Podstawowy cel udostępnienia parku narodowego do użytkowania turystycznego, jakim jest zbliżenie społeczeństwa do przyrody i formowanie postaw proekologicznych nie jest w przypadku rowerzystów wystarczająco realizowany. Niezbyt wielu turystów rowerowych, deklaruje kontakt z naturą jako cel przyjazdu do parku, a jeśli już, to raczej kobiety.

W świetle zebranych opinii można wnioskować, że rowerzyści uznają Kampinoski Park Narodowy za dobrze przygotowany do turystyki rowerowej. Nie zgłaszają większych zastrzeżeń w kwestii dostępności do parku. Większość rowerzystów nie wypowiada się negatywnie o przeszkodach związanych z pobytem w Puszczy Kampinoskiej. Prawdopodobnie napotkane uciążliwości są dla rowerzystów wyzwaniem, jedną z atrakcji tego terenu.

Literatura

- Dzioban K. 2012. Studia nad ruchem rekreacyjno-turystycznym w Kampinoskim Parku Narodowym. Niepublikowany maszynopis pracy doktorskiej, Akademia Wychowania Fizycznego, Warszawa: 169.
- Nieżgoda A. 2012. Rynkowe uwarunkowania rozwoju turystyki rowerowej. [W:] Śledzińska J., Włodarczyk B. (red.) Turystyka rowerowa w zjednoczonej Europie, Wydawnictwo PTTK „Kraj”, Warszawa: 29-39.
- Nowak M. 2008. Aktywność fizyczna w prozdrowotnym stylu życia kobiet. Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu, Poznań.
- Pisarska B., Pisarski Z. 2012. Aspekty rozwoju turystyki rowerowej na obszarach chronionych. [W:] Śledzińska J., Włodarczyk B. (red.) Turystyka rowerowa w zjednoczonej Europie, Wydawnictwo PTTK „Kraj”, Warszawa: 83-97.
- Prószyńska-Bordas H. 2012. Cechy i zachowania osób odwiedzających Wielkopolski Park Narodowy pieszo i na rowerze. [W:] Łuczak J., Szczepańska M., Bronowicki S. (red.) Wybrane aspekty aktywności turystycznej i rekreacyjnej, Wielkopolska Wyższa Szkoła Turystyki i Zarządzania w Poznaniu, Poznań: 125-151.
- Prószyńska-Bordas H., Fedczyszyn M. 2012. Turystyka rowerowa w Roztoczańskim Parku Narodowym. [W:] Śledzińska J. i Włodarczyk B. (red.) Turystyka rowerowa w zjednoczonej Europie, Wydawnictwo PTTK „Kraj”, Warszawa: 261-280.
- Prószyńska-Bordas H., Witkowski A., Zieliński S. 2012. Narciarstwo wędrownicze w Kampinoskim Parku Narodowym. Turystyka i Rekreacja, 8: 101-106.
- Rotherth M., Kacprzyk W. 2012. Turystyka rowerowa w lasach państwowych. [W:] Śledzińska J. i Włodarczyk B. (red.) Turystyka rowerowa w zjednoczonej Europie, Wydawnictwo PTTK „Kraj”, Warszawa: 65-82.

Katarzyna Dzioban, Hanna Prószyńska-Bordas, Antoni K. Gajewski

Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie

Wydział Turystyki i Rekreacji

katarzyna.dzioban@awf.edu.pl, hanna.bordas@awf.edu.pl, antoni.gajewski@awf.edu.pl